

Veje til fred. Håndbog i sikkerhed og nedrustning. Redaktion: Bertel Heurlin og Bjarne Nørretranders, København: Gyldendal og SNU, 1985, 367 s., 168,00 kr.

At fred er en god ting, ved vi alle, men hvad fred egentlig er, hersker der stor uenighed om. I den foreliggende bog, der er blevet til på initiativ af det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg, forsøges det at belyse nogle forskellige sider – mange endda – af fredsproblemet. Bogen er inddelt i en række hovedafsnit. Det første behandler helt generelt de vigtigste begreber såsom sikkerhed, krig og fred, det andet sikkerhedspolitikens mål og midler og det tredje en række mere konkrete sikkerhedspolitiske problemer. Efter disse afsnit følger nogle tabellarisk opstillede oplysninger om en lang række stater, et sikkerhedspolitisk leksikon, en tidstavle over væsentlige politiske begivenheder siden 1945 og endelig en litteraturliste samt et register.

Bogens tyngdepunkt ligger klart i de tre første afsnit. Her er de to redaktører gået den helt traditionelle vej, idet de har ladet en række eksperter – ialt sytten – skrive hver en kort artikel. Koordinering synes bevidst undgået, fordi som det hedder i forordet "hovedsigtet er alsidighed". Men her og der kunne redaktørernes kniv nu gerne have bortskåret mere fritsvævende fabuleringer.

Det gælder især det første afsnit "Begreber og temaer". I det allerførste bidrag skriver Wilhelm Christmas-Møller om sikkerhed og sikkerhedspolitik, men der savnes en klar definition af disse begreber – eller rettere en diskussion af forskellige definitioner og deres implikationer. Det er ganske vist ingen let sag, men på den anden side kan det være en fordel at vide, hvad man egentlig taler om. Iøvrigt giver en anden bidragsyder, Gert Petersen, i sit afsnit netop en definition (s. 230), øjensynlig uden kendskab til Christmas-Møllers overvejelser. I artiklen om "Fred" gengiver Henning Duus den norske fredsforsker Johan Galtungs efterhånden gamle fredsdefinition, herunder sondringen mellem direkte og indirekte eller "strukturel" vold. Denne sondring hyldes stadig af mange fredsforskere, især dem, der var unge dengang. Der er imidlertid den hage ved Galtungs begreber, at de er meget svære eller umulige at anvende i konkrete analyser, og dette problem burde have været behandlet. En ubestridelig førsteplads med hensyn til uklarhed indtager dog Ib Damgaard Petersens artikel, hvor nogle synspunkter fra Immanuel Kants "Zum ewigen Frieden" (1795) koges sammen med elementer fra økologidebatten til en ret ubestemmelig masse. Stakkels Kant.

Mere gods er der i artiklerne om "Sikkerhedspolitikens mål og midler". Niels Egelund påviser, at staternes militæruddgifter ikke i sig selv siger ret meget om oprustningsniveau og -tempo. Bertel Heurlin skriver – af pladsgrunde noget summarisk – om "Nedrustning og våbenkontrol", som er et emne, han kender både forfra og bagfra. Wilhelm Agrell giver en nuanceret behandling af begrebet militær balance, mens Nikolaj Petersen på grundlag af svenske undersøgelser fremhæver, at der ikke er nogen entydig sammenhæng mellem oprustning-nedrustning og spænding-afspænding. I disse bidrag sættes der nogle nyttige spørgsmålstejn ved udbredte antagelser. Jørgen Teglers skriver om fredsbevægelserne. Emnet er vigtigt, og det kan ikke bebrejdes Teglers, at hans iagttagelser vedrørende fredsbevægelserne er en smule tilfældige, for der findes kun få egentlige undersøgelser af fredsbevægelsernes sammensætning, organisation og indflydelse. Her ville en forstærket forskningsindsats være af stor værdi.

Også artiklerne i det tredje afsnit "Politik og strategi" er værd at omtale. Michael

Veje til fred. Håndbog i sikkerhed og nedrustning. Redaktion: Bertel Heurlin og Bjarne Nørretranders, København: Gyldendal og SNU, 1985, 367 s., 168,00 kr.

At fred er en god ting, ved vi alle, men hvad fred egentlig er, hersker der stor uenighed om. I den foreliggende bog, der er blevet til på initiativ af det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg, forsøges det at belyse nogle forskellige sider – mange endda – af fredsproblemet. Bogen er inddelt i en række hovedafsnit. Det første behandler helt generelt de vigtigste begreber såsom sikkerhed, krig og fred, det andet sikkerhedspolitikens mål og midler og det tredje en række mere konkrete sikkerhedspolitiske problemer. Efter disse afsnit følger nogle tabellarisk opstillede oplysninger om en lang række stater, et sikkerhedspolitisk leksikon, en tidstavle over væsentlige politiske begivenheder siden 1945 og endelig en litteraturliste samt et register.

Bogens tyngdepunkt ligger klart i de tre første afsnit. Her er de to redaktører gået den helt traditionelle vej, idet de har ladet en række eksperter – ialt sytten – skrive hver en kort artikel. Koordinering synes bevidst undgået, fordi som det hedder i forordet "hovedsigtet er alsidighed". Men her og der kunne redaktørernes kniv nu gerne have bortskåret mere fritsvævende fabuleringer.

Det gælder især det første afsnit "Begreber og temaer". I det allerførste bidrag skriver Wilhelm Christmas-Møller om sikkerhed og sikkerhedspolitik, men der savnes en klar definition af disse begreber – eller rettere en diskussion af forskellige definitioner og deres implikationer. Det er ganske vist ingen let sag, men på den anden side kan det være en fordel at vide, hvad man egentlig taler om. Iøvrigt giver en anden bidragsyder, Gert Petersen, i sit afsnit netop en definition (s. 230), øjensynlig uden kendskab til Christmas-Møllers overvejelser. I artiklen om "Fred" gengiver Henning Duus den norske fredsforsker Johan Galtungs efterhånden gamle fredsdefinition, herunder sondringen mellem direkte og indirekte eller "strukturel" vold. Denne sondring hyldes stadig af mange fredsforskere, især dem, der var unge dengang. Der er imidlertid den hage ved Galtungs begreber, at de er meget svære eller umulige at anvende i konkrete analyser, og dette problem burde have været behandlet. En ubestridelig førsteplads med hensyn til uklarhed indtager dog Ib Damgaard Petersens artikel, hvor nogle synspunkter fra Immanuel Kants "Zum ewigen Frieden" (1795) koges sammen med elementer fra økologidebatten til en ret ubestemmelig masse. Stakkels Kant.

Mere gods er der i artiklerne om "Sikkerhedspolitikens mål og midler". Niels Egelund påviser, at staternes militærudgifter ikke i sig selv siger ret meget om oprustningsniveau og -tempo. Bertel Heurlin skriver – af pladsgrunde noget summarisk – om "Nedrustning og våbenkontrol", som er et emne, han kender både forfra og bagfra. Wilhelm Agrell giver en nuanceret behandling af begrebet militær balance, mens Nikolaj Petersen på grundlag af svenske undersøgelser fremhæver, at der ikke er nogen entydig sammenhæng mellem oprustning-nedrustning og spænding-afspænding. I disse bidrag sættes der nogle nyttige spørgsmålstejn ved udbredte antagelser. Jørgen Teglers skriver om fredsbevægelserne. Emnet er vigtigt, og det kan ikke bebrejdes Teglers, at hans iagttagelser vedrørende fredsbevægelserne er en smule tilfældige, for der findes kun få egentlige undersøgelser af fredsbevægelsernes sammensætning, organisation og indflydelse. Her ville en forstærket forskningsindsats være af stor værdi.

Også artiklerne i det tredje afsnit "Politik og strategi" er værd at omtale. Michael

Clemmesen understreger i sin artikel betydningen af geopolitiske og geostrategiske betragtninger og giver nogle konkrete eksempler på deres anvendelighed. Han er dog på vildspor, når han (s. 173) mener, at geopolitiske betragtninger indtil atombombens fremkomst var rent deterministiske. Geopossibilismen – et frygteligt ord! – går helt tilbage til dette århundredes begyndelse (Paul Vidal de la Blanche). I artiklen ”Europas sikkerhedsproblemer” understreger Bjarne Nørretranders Europas såkaldt asymmetriske sikkerhedspolitiske situation, hvorved han – mere enkelt udtrykt – forstår, at for Europa er den sovjetiske trussel større end den amerikanske. Synspunktet fremstår dog mere som et budskab end som resultatet af en analyse, fordi forfatteren ikke uddyber begrebet ”asymmetri”, der langt fra er så enkelt, som forfatteren synes at mene. Ib Faurby giver – endnu engang – en udmærket redegørelse for Nordens sikkerhedspolitiske problemer, herunder naturligvis debatten om Norden som atomvåbenfri zone. Hans Branners behandling af ”Dansk sikkerhedspolitik” stopper desværre lige netop der, hvor det hele bliver interessant, nemlig med de socialdemokratiske krumspring i sikkerhedspolitikken efter 1982. Det er nemlig ifølge Branner ”endnu for tidligt at vurdere dybden af den uenighed, der er ved at tegne sig (sic!) mellem Socialdemokratiet og de nuværende borgerlige regeringspartier vedrørende dansk sikkerhedspolitik” (s. 224). Måske, men dels er der tale om nok så store divergenser, og dels er disse uenigheder jo ikke blot et lokalt dansk fænomen, men har paralleller i andre europæiske lande. En tilbagevenden til den traditionelle parlamentariske enighed om sikkerhedspolitikken forekommer lidet sandsynlig, og forskerne kan derfor ikke henholde sig til det gamle ”paradigme”. I det afsluttende syttende bidrag giver Gert Petersen, måske det eneste af folketingets medlemmer, som har en kvalificeret mening om sikkerhedspolitiske problemer, en velargumenteret redegørelse for en alternativ dansk sikkerhedspolitik. Der er næppe tvivl om, at redaktørerne har søgt med lys og lygte efter en politiker, som kunne give en tilsvarende redegørelse for den nuværende danske sikkerhedspolitik. Han findes bare ikke.

Bogens næste hovedafsnit er en oversigt over ca. 100 staters areal, befolkningstal, ressourcer m.v. – altsammen bedøvende ligeegyldigt. Derimod er ”Sikkerhedspolitisk leksikon” (s. 281-338) meget nyttigt, og det ville måske være en idé for SNU at udgive dette leksikon som en selvstændig publikation. Tidstavlen over væsentlige politiske begivenheder siden 1945 forekommer mindre anvendelig (men det er måske en smags sag), hvorimod den vejledende bibliografi nok vil være en god hjælp for mange, ikke mindst fordi den også omfatter navne og adresser på institutioner og biblioteker, hvor yderligere oplysninger kan indhentes. Virkelig god idé. For fuldstændighedens skyld skal det også nævnes, at bogen er forsynet med et register, som målt med den almindelige standard i danske bøger er af usædvanlig høj kvalitet.

I disse sidste afsnit lever bogen virkelig op til sin undertitel: Håndbog. Men med hensyn til bogens hovedafsnit, nemlig de sytten enkeltbidrag, kan det ikke nægtes, at bogen har et meget kalejdoskopisk præg. Læseren vil have vanskeligt ved at finde nogen overordnet sammenhæng mellem disse bidrag, men får så trøste sig med, at den er der heller ikke. Emnet er omfattende og diffust, men alligevel kunne en mere energisk indsats fra de to redaktørers side – herunder navnlig korte introduktioner til de enkelte afsnit – have givet en vis sammenhæng og helhed og dermed en bedre bog.

Niels Amstrup